

Bécsi Zsófia–Fébert Zsófia

BIZALOM A GAZDASÁGBAN, A GYÓGYÍTÁSBAN ÉS AZ OKTATÁSBAN

Trust in economy, cure and education

Bizalom címmel 2009. november 12–13-án sor került a *IV. Szaketikák Nemzetközi Konferenciára* Pécssett, a Séta-téren, a Cella Septichorában, az ókeresztény sírkamráknál. A rendezvényt a Pécsi Tudományegyetem és a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara pályázatainak támogatásával az ETHOSZ Tudományos Egyesület szervezte. A konferencia rendezőinek célja – az elmúlt években lezajlott szaketikai konferenciákhoz hasonlóan – egy fórum megteremtése a különböző szakterületek képviselői számára. Az eszmecseréken lehetőséget kaptak a bizalom körüli problémák elemzésére a hazai és külföldi kutatók, gyakorlati szakemberek, orvosok, közgazdászok, tanárok. A konferencia főszervezője, BERTÓK RÓZSA nyitóelőadásában azt hangsúlyozta, hogy a hétköznapi életben történő eligazodáshoz csakis az ilyenfajta interdiszciplináris szemlélet segíthet hozzá. Előadásában John Locke életművén keresztül bizonyította, miként fonódik össze egyetlen ember gondolkodásában és életvitelében az elmélet és a gyakorlat, akár olyan eltérő szakterületeket tekintve is, mint a gazdaság, az orvoslás, vagy épp a pedagógia. A konferencia programjának összeállítása az említett szakterületi etikák tematikáját követte.

A konferencia első napja *A bizalom elméleti problémái* című szekcióval indult. V. GILBERT EDIT, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar – Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszékének oktatója *Bizalom a világrendben* című előadásában irodalmi példákon keresztül keresett bizonyítékokat az ember bizalom iránti igényére, a bizalom tűnékenységére és jelentőségére. Bulgakov, valamint Ljudmila Ulickaja életműve szolgált alapul az előadónak, hogy rámutasson: „mindennek meg kellett történnie, meg kellett tapasztalni a rosszat is, a bajt és a nehézséget”. A bizalom kapcsán nem csak az egyénbe vetett bizalomról szólt, hanem a világrend iránti bizalomról is. Előadását azzal az optimista hanggal zárta, mely szerint az élet maga fogja helyreállítani a szétzúllott kapcsolatokat, a megromlott viszonyokat.

TÓTH I. JÁNOS, a Szegedi Tudományegyetem Filozófia Tanszékének tanára *A bizalom játékelméleti vonatkozásai* című előadásában az ún. szimultán játékokra koncentrált. Olyan játékokat elemzett, amelyekben a játékosok úgy hoznak egymástól függetlenül döntéseket, hogy nincsenek tisztában a másik játékos

döntéseivel. Azt vizsgálta, hogy ezekben a játékokban miként mutatkozik meg a bizalom, és ennek milyen befolyásoló hatása van a döntési mechanizmusokra. Előadásában a szerző hétköznapi példákkal is magyarázta elméleti levezetéseit. Amikor például a tömegközlekedési eszközökön bliccelünk, akkor az egyénnek a pillanatnyi döntése kihat a közösség hosszú távú érdekeire is.

SZÁSZNÉ MOLNÁR ZSUZSANNA, a salgótarjáni Bolyai János Gimnázium tanára *Mi is a bizalom? A bizalom fogalmának pszichológiai-filozófiai megközelítése* címmel tartott előadást. A fogalom meghatározásához interdiszciplináris szemléletet javasolt. A személyiségpszichológia és a társadalomfilozófia fogalomkészletét használva világított rá a bizalom jelentőségére mind az egyén életútja, mind a közösség szempontjából.

KMECZKÓ SZILÁRD, a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola oktatója *A bizalom jelentősége Polányi Mihály gondolkodásában* címmel tartott előadást. Polányi gondolkodásában a bizalom jelentőségét ott ragadta meg, amikor a filozófus az egyedi nyelven kifejtett ismeretelméletéből kiindulva a tudományos élet felé fordul, melyet közösségként fog fel.

NEMESI NIKOLETTA, a Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola hallgatójának elméleti okfejtése: *Néhány felvetés Lehrer Self-Trust című műve kapcsán*. „Keith Lehrer *Self-Trust* című könyvében kísérletet tesz a kartezianizmus meghaladására: amellett, hogy az önbizalom szekvenciáját kiterjeszti a másokba vetett bizalomra, Dennett-tel egyetértve tagadja, hogy homunculus létezne az agyban; formálisan identikus módszert javasol az egyéni és a társadalmi konszenzus elérésére; a zárókő-struktúra analógiáját az egyéni és a társadalmi elmére egyaránt érvényesnek tartja; »én« és csoport kapcsolatát a »tükröződés« és az »internalizáció« fogalmaival jellemzi. Az autonómia tradicionális felfogásainak feminista kritikáit figyelembe véve az egyén társadalmi beágyazottságának elismerése üdvözlendő.”

Az első nap délutánján *A bizalom gazdasági vonatkozásai* című szekcióra került sor. A gazdasági válság kurrens témaköreit maga az élet aktualizálta. Ezen a konferencián az előadók arra hívták fel a figyelmet, és arra hoztak példákat, hogy a negatív társadalmi jelenségek és a folyamatok a bizalmunkat is megtépták és/vagy teljesen eltüntették.

A szigorúan csak gazdasági vonatkozású erkölcsi kérdésekre fókuszáló előadások előtt BINDER RICHÁRD, a Pécsi Tudományegyetem történelem szakos PhD hallgatója beszélt egy hitevesztett időszakról Magyarországon, a *Teljes politikai bizalmatlanság a Rákosi-korszakban* címmel. Rámutatott arra is, hogy a történészek, a politológusok, vagy a filozófusok eltérő jellemzést adnak ugyanarról az időszakról, hiszen eltérő nézőpontokról, eltérő lényegi pontokra koncentrálnak tesznek megállapításokat. Vázolta ennek a korszaknak az előzményeit a jogrend, az állampárti terror, valamint a gazdasági és a kulturális rendszer összefüggé-

seiben. A bővebb háttérismeretek segítségével a fiatalok számára is érthetőbbé tette a magyar társadalmon belüli folyamatokat, és azt, hogy az aktuális bizalmi helyzet vagy bizalmatlansági háttér hogyan befolyásolta a történéseket.

TRAUTMANN LÁSZLÓ, a Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Karának dékánja a *Tudomány – bizalom – vállalat* összefüggő kérdéseinek vizsgálatában kifejtette, hogy a hazai vállalatok nem tudják a bizalmi hálózataikat felépíteni, és ezért nehezen alkalmazkodnak az új világrendhez a gazdaságban. A bizalmi hálózat felépítése részben technikai kérdés, részben viszont hiánya a vállalatvezetők helytelen gondolkodására vezethető vissza. A technika megtanulható, a humán erőforrás azonban fejlesztésre szorul. Ehhez a foglalkoztatáspolitikának is társulnia kell, ami nem csupán a munkaerő fizikai képességeiről, hanem a munkavállaló egyéni sajátos képességeinek az aktivizálásáról is szól.

TÖRÖK ATTILA, budapesti közgazdász, a *Közbizalom és a közhatalom gyakorlásának morális dilemmái – különös tekintettel a gazdaságra* című előadásában a problematika vizsgálatához megkülönböztette a magánemberek közti kapcsolatokat az intézményes kapcsolatoktól. A gazdasági élet folyamatainak értelmezéséhez definiálnia kellett az intézményes kereteket, mint a folyamatok jellegét meghatározó környezetet. Előadásában rámutatott a moralitás és a legalitás gyakran megmutatkozó eltéréseire. Elméleti megállapításait olyan gyakorlati példákkal tette érthetőbbé, mint a parkolási rendszer működése, a köztulajdonban lévő vállalatok javadalmazási rendszere, a fekete és egyéb színekkel ábrázolt gazdaság elleni keresztes hadjárat eseményei, vagy a vagyonvizsgálat nyújtotta lehetőségek kihasználása.

KECSKÉS ANDRÁS, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója a *Bizalmi vagyonkezelés, bizalmi válság* című előadásával a gazdasági válság teljesebb képéhez szolgált további információkkal. A válság értékelésének vizsgálatát nagyobb időintervallumon belül javasolta. A pénzügyi folyamatokat a pénzügyintézetek hitelezési konstrukcióira koncentrálni mutatta be, és grafikonokkal tette látványossá. Előadásában elemezte, hogy milyen motívációk kelthetik életre a bizalmat a gazdasági életben. A bizalom természetét a befektetői bizalmon keresztül vizsgálta, amire pozitív hatással voltak az állami beavatkozások és a válságkezelő intézkedések.

KIA GOLESORKHI, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának oktatója angol nyelvű tanulmányában a bizalom és a szisztematikus piacorientáció viszonyát elemzi a magyar egészségügyben (System Market Orientation and Trust in the context of Hungarian Healthcare: A Comparative Study).

A konferencia első napjának délutánján került sor az orvosi szekcióra „*A bizalom jelentősége az orvoslásban*” címmel. Valamennyi előadás olyan gyakorlati kérdéseket vetett fel, melyekkel nemcsak az egészségügyi dolgozók találkoznak nap mint nap, hanem az átlagember is betegként a saját bőrén tapasztalhatja.

Az első előadó KAPOCSI ERZSÉBET, a Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kara Magatartástudományi Intézetének oktatója *A bizalom szerepe az orvoslásban* című előadásában elemezte a bizalmat, mint a professzió sajátosságát; a bizalom és a hivatás összefüggéseit; valamint a bizalom orvosetikai szempontjait. A megrendült bizalom bizonyítékaul említette a jogi szabályozás erősödését, az információigénnyel együtt növekvő bizalmi függőségeket az egészségügyben.

PÖLÖSKEI ESZTER írásában, *A bizalom kérdésének jogi vetületei az orvos–beteg kapcsolatban* címmel összefüggésbe hozza a bizalom kérdéskörét a betegjogi védelemmel, illetve a szolgáltatók jogalkalmazási gyakorlatának egységességével. Mikor a betegek fogyasztókként vannak jelen a gyógyítás folyamatában, akkor sérelmeik kifejezése is a fogyasztói magatartásnak felel meg. A félreértés, a helytelen tájékoztatás, a szelektív emlékezet és a hozzáértés hiánya veszélyezteti az orvos–beteg kapcsolat bizalmi alapját.

BÓTA LÁSZLÓ, a nagyatádi kórház főorvosa *A bizalom és bizalmatlanság a gyógyítás gyakorlatában* címmel tartott előadást. Gyakorlati példákkal mutatott rá a bizalom jelentőségére az orvos–beteg kapcsolatban. A reláció működésének folyamatában először a beteg közvetíti szenvedéseit, az orvos ezeket elviseli és semlegesíti, majd hivatásánál fogva reményt és erőt sugároz vissza a páciens felé. Ebben az eseménysorban elengedhetetlen az orvosi titoktartás, a beteg részéről az őszinteség, a hozzátartozók felől pedig a teljes bizalom az orvos szaktudása iránt. A szaktudás kapcsán szót ejtett még napjaink egyik legkurrensebb kérdéséről, a H1N1 influenza-járvány megelőzését szolgáló védőoltás dilemmájáról. Előadásában rávilágított arra a hibára, amikor a szakmai tudást úgy írják felül egyéb érdekek, hogy a következmények mégis a szakmaiság területén mutatkoznak meg.

BOGÁR LAJOS, a Pécsi Tudományegyetem Klinikai Központ Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Intézetének egyetemi tanára *Bizalom az intenzív betegellátásban* címmel tartott előadást. Az intenzív terápiás osztály három szerepcsoportja – a beteg, a hozzátartozók és az ellátó személyzet – közötti bizalmat vizsgálta. A bizalmi háromszög minden szereplőjénél külön elemezte az önbizalmat és a magabiztosságot is a vizsgált személy cselekedetei alapján.

SZOLCSÁNYI TIBOR, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvosi Karának oktatója *A placebo-hatás orvosetikai vonatkozásai* címmel tartott előadást. A jelenkori orvostudomány klinikai vizsgálatainak mutatta be a placebo-jelenséget. A placebo-hatás működése erkölcsileg rengeteg problémát vetett és vet fel, ami megrendíti az orvos–beteg kapcsolat bizalmi alapját, valamint elméleti filozófiai–etikai megfontolásokat is igényel.

A konferencia második napjának központi témája *A bizalom szerepe a nevelésben* volt. Az első előadást a komáromi Selye János Egyetemről STRÉDL

TERÉZIA tartotta meg *Empátiaszint a pedagógushallgatóknál* címmel. Az empátia fogalmának és az empatikus ember tulajdonságainak meghatározása után az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy alapvető tanári kulcskompetenciáról van szó. Ennek fényében a Selye János Egyetemen a felvételi vizsgák részeként empátiamérést is végeztek, melyet 4 év múlva a már végzős hallgatóknál meg is ismételtek. Az így kapott eredményeket összehasonlítva a következőket sikerült megállapítaniuk: magasabb empátia-értékkel bírnak a végzős diákok; az óvopedagógus–tanító szakos hallgatók, mint a tanár szakosok; a keleti régiókban élők és a gimnáziumból érkezők. Az előadó arra is kitért, hogy a legalacsonyabb empátia-érték mindkét vizsgált évben lánynál mutatkozott, holott a szakirodalom szerint a nők magasabb empátia-értékkel bírnak, mint a férfiak.

HORVÁTH ÁGNES, a Kecskeméti Főiskola oktatója *Hol tanuljuk a személyes kapcsolatokat? Társas kompetenciák egy vizsgálat tükrében* című előadásában előbb a bizalom fogalmát és annak különféle oktatási dokumentumokban való megjelenését járta körül, majd a következő kérdésekre kereste a választ: mikor, hol, kinek a közreműködésével alakul ki és fejlődik a diákokba vetett bizalom; tanítjuk-e, s ha igen, akkor tudatos-e ez a cselekvés; s szükség van-e a „bizalom-építésre” egyáltalán. A főiskolások körében végzett vizsgálat eredményeinek tükrében, valamint az ifjúságsegítő képzésben alkalmazott kompetencia-lista segítségével arra a megállapításra jutott, hogy a fiatalok értékrendje a bizalomra alapozott értékeket preferálja, illetve a szakmai felkészítés elengedhetetlen része a bizalom elvét követő kompetenciák fejlesztése.

A bizalom kérdéskörét boncolgatta ORBÁN JÓZSEFNÉ is, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Tanárképző Intézetének oktatója *Az együttműködő (kooperatív) tanulás szerepe a bizalom erősítésében* című előadásában. Előbb az együttműködésen alapuló tanulás előnyeire hívta fel a figyelmet, majd rátért megvalósulásának alapvető feltételére: a bizalomra. Ismertette azokat az alapvető elvárásokat, melyek a bizalom kialakulásához és az együttműködéshez szükségesek. Az együttműködés eredményei mellett azonban felhívta a bizalomhiányra is a figyelmet. A bizalmatlanság ugyanis kommunikációhiányt, bezárkózást, elszigetelődést, együttműködési képtelenséget, intoleranciát vált ki.

BÜTTNERNÉ BÓDY ÁGNES, a nagyatádi Ady Endre Gimnázium és Szakközépiskola igazgatója *A különbségek figyelembevétele a tanításban – Egy európai projekt margójára* című előadásában előbb az általa vezetett intézményben az elmúlt tíz évben bekövetkezett radikális változásokról, megújulásról, majd a FOEVEN által szervezett „EDE” (*Eduquer par la diversité en Europe*) projektről számolt be. A 3 éves projektben (2006–2009) 8 ország vett részt, a kulcsfogalom a különbözőség volt. A különbözőség itt változatosságot, sokszínűséget, sokféleséget, gazdagságot jelent. A projekt általános bemutatása után az egyes országokban való megvalósulásról is értesülhettek a hallgatók.

A bizalomnak a kisebbség és a többség részéről való eltérő értelmezése és ennek kutatással való alátámasztása mellett nagy értéke LAKI ILDIKÓNAK, az MTA Szociológiai Kutatóintézet munkatársának tanulmányában az az idézet, amely tulajdonképpen az egész konferenciának is a mottója lehet. „Ha egy olyan társadalomban élsz, ahol az emberek nem szerelnek zárat az ajtókra, az még messze nem jelenti azt, hogy bemehetsz, és ellophatod a dolgaikat, csak azért, mert megteheted.” (Anton Corbijn)

Az előadások után lehetőség nyílt diskurzusra, a felvetett problémák megvitatására. Ezt követően a második szakaszt BENCE ERIKA, az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatója nyitotta meg *A gyermeki perspektíva és beszédmód a(z) (gyermek)irodalomban/oktatásban* című előadásával. Előbb a gyermeki irodalom jelenségének problémáját vetette fel, ugyanis felhívta a figyelmet arra, hogy vitathatóak fogalmi attribútumai, létezésének formái és kvalitása is, majd pedig a szövegválogatás igencsak időszerű kérdéséről számolt be. Vitába szállt a gyermekirodalomról és az oktatásról szóló idejétmúlt és felületes elképzelésekkel, majd felhívta a figyelmet arra, hogy ki kell utasítani az oktatásból azt a megközelítésmódot, mely alábecsüli a gyermeket. Gondoljunk csak a „nem gyerekeknek való” és a „gyerekek ezt nem értik” álláspontra.

Ezt követően PETRIK EMESE (Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar, doktorandus iskola) a *Kör-bejáróm önMAGam Weöres Sándor gyermekverseinek szubjektumszemlélete* című előadását hallhatták az érdeklődők. Az „egyén”, az „egyed” és az „önmagam” alapfogalmak tisztázása után került sor a versekben megmutatkozó szerepkörök jellemzésére. Zenei és képzőművészeti alkotások illusztrálták az előadást, melynek központjában a férfi és a női jellegek megkülönböztetése állt. Példákat hallhattunk Weöres Sándor verseiből a nemi szerepekhez köthető szimbólumokról.

A második szakaszt FÉBERT ZSÓFIA, magyar–történelem szakos középiskolai tanár zárta *Rémálomba ringató mesék – Gyermekeinket fenyegető erőszak a mesékben* című előadásával. Az elmúlt két évtizedben jelentős mennyiségi javulás következett be a médiában és a könyvpiacra, természetesen ez a gyermekeknek szánt műsorok és könyvek terén is megmutatkozott. Az erőszakos tartalmak közvetítése nem számít manapság újdonságnak, de az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy mégis lépni kell, hiszen már a mesekönyvek világába is begyűrűztek a rémségek. Nem a klasszikus mesékben megjelenő erőszakos cselekedetéről van szó – hiszen az általuk kiváltott feszültségek feloldása a gyermek megfelelő lelki fejlődéséhez szükséges –, hanem az illusztrálásuk okozhat lelki sérüléseket. Ennek talán legmarkánsabb példája a Kékszakállú herceg történetet feldolgozó mesekönyv, melyben a halott feleségek véres hullái lógnak a padláson. Az előadó arra is rávilágított, hogy a „mai modern” mesék nem hordozzák a műfaji

kritériumokat, s laposabbnál laposabb, olykor pedig kifejezetten értelmetlen történetek is bekerülhetnek a mesekönyvekbe.

A diskurzus után a konferencia záró szakaszát FARKAS SZILÁRD, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskolájának hallgatója, egy kaposvári középiskola tanára kezdte. Az előadásának címe *Bizalmatlanság a közoktatásban – Problémák, okok, következmények*. A bizalmatlanság társadalmi jelenségének problematikáját az előadó az iskolán belül vizsgálta olyan fogalmak mentén, mint az önbizalom, a kompetencia, a tolerancia, a hitelesség, a pedagógus-szerepek, az empátia és az etika. A bizalomvesztés általános jelensége így az iskolában is tetten érhető lett. A legmeghatározóbb helyen, a tanár-diák viszonyban már megfigyelhető. Az előadó kitért ennek negatív hatásaira, de arra is felhívta a figyelmet, hogyan lehet tenni a bizalmatlanság ellen, helyre állítani a bizalom légkörét.

WIRTH GABRIELLA, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója a *Bizalom az iskolában – Esettanulmányok ismertetése* című előadásában olyan konkrét eseteket tárt elénk, amelyek a bizalommal való visszaélés kategóriáját képezik. Ezeket az eseteket a tanár-diák viszonyában vizsgálta. A tanári kódexek „előírásai”, a tanárokkal szembeni elvárások, valamint a tanárok saját elképzelései sem valósulnak meg legtöbbször az iskolai gyakorlatban. Ennek kapcsán hívta fel a figyelmet a tanári titoktartás következményeire, valamint arra, miként lehetne hasznosítani az esettanulmányokat a tanárképzésben.

Ezt követően BÉCSI ZSÓFIA, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskola hallgatója a *Bizalmatlansági hálózat az iskolában* című előadásában rávilágított arra, hogy az az ideális állapot, mely a tanár-diák-szülő közötti bizalmi kapcsolat meglétét jelenti, a mai Magyarországon nagyon ritka. Az a bizalmi hálózat, amely az iskolai élet szereplői között az egymásrautaltságból is következne, eltűnni látszik, átadva helyét a bizalmatlansági hálózatnak. Az előadó beszámolt arról, hogy a diákok között végzett felmérés során világossá vált, hogy a diákok a tanár személyét nem egy egységként kezelik, ugyanis különválasztják benne a szakmaiság iránti és az emberség iránti bizalmat.

GALAMBOS ATTILA, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar hallgatója az *Autonómia és szabadságra nevelés – A globális problémák iránti érzékenyítés a közoktatásban* című előadásában a „globális nevelés” fontosságára hívta fel a hallgatóság figyelmét. Ennek célja a fiatalok felkészítése a globalizációs folyamatok hatásaira, hogy érzékennyé váljanak a világban megjelenő és feldolgozható problémák iránt, s hogy részt vegyenek ezek megoldásában. A globális problémák vázolója után a hallgatóság olyan terepmunkák eredményeivel ismerkedhetett meg, melyek a diákok szegénységhez, illetve ennek a leküzdéséhez való viszonyulásukra, hozzáállásukra kereste a választ.

A konferencia záró előadását KRAJNIK SZABOLCS, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskola hallgatója, a Kaposvári Egyetem Művészeti Karának oktatója a *Bizalom a felsőoktatásban, bizalom a gépekben* címmel tartott előadást. Mint az elektronikus ábrázolás szaktanára hallgatóinak egy csoportját vizsgálta a bizalommal kapcsolatban. Elemezte a tanulóknak az iskolaválasztáshoz kötődő bizalmi típusait az előképzettség és a szakmai érdeklődés befolyása szempontjából, továbbá azt, hogy az intézménybe fektetett bizalom mennyire befolyásolta a pályaválasztásukat és a pályaeorientációjukat, mennyire érintette meg őket az oktatókkal, tárgyakkal kapcsolatos bizalmi szint, egészen odáig vezetve a gondolatot, hogy van-e a hallgatóknak bizalmuk saját magukban, egy kreatív tervezés elnevezésű órán a gépekben és a programokban, amelyekkel dolgoznak.

A kétnapos rendezvény során az előadások között alkalom nyílt a vitás kérdésekről beszélni, hozzászólásokat tenni. Ezzel megvalósult a szervezők célja, hogy egy olyan szakmai találkozót rendezzenek, amelyen az érdeklődők – nemcsak az előadók, hanem a szélesebb körből érkező publikum, köztük nagy számban egyetemi hallgatók – a bizalommal kapcsolatos kérdésekben eligazítást kapjanak hiteles szakemberektől, tapasztalt kutatóktól és oktatóktól.